

Komplexné hodnotenie bánk

Peter Hintoš
Národná banka Slovenska

Pred prevzatím zodpovednosti v oblasti obozretného dohľadu¹ vykonala Európska centrálna banka spolu s národnými orgánmi dohľadu² (v SR Národná banka Slovenska) komplexné hodnotenie bánk. Jeho úlohou bolo preveriť kvalitu aktív a kapitálovú vybavenosť hodnotených bánk. Cieľom tohto hodnotenia bolo posilniť bankové súvahy zavedením nápravných opatrení na odstránenie zistených nedostatkov, zvýšiť transparentnosť zlepšením kvality dostupných informácií o stave bánk a prehĺbiť dôveru ubezpečením všetkých zainteresovaných strán o tom, že po zavedení všetkých stanovených nápravných opatrení budú banky disponovať dostatočným kapitálom. Komplexné hodnotenie bánk súčasne predstavuje jeden zo základných krokov, ktoré ECB vykonala v rámci procesu prípravy jednotného mechanizmu dohľadu.

- 1 Nariadenie Rady (EÚ) č. 1024/2013, ktorým sa ECB poveruje osobitnými úlohami v oblasti obozretného dohľadu nad úverovými inštitúciami.
2 V dokumentoch ECB sa používa pojem National Competent Authority – NCA.

Komplexné hodnotenie malo široký rozsah. Zahŕňalo 130 úverových inštitúcií (ďalej len „hodnotených bánk“), ktorých aktíva predstavovali spolu 22,0 bil. €, t. j. 81,6 % celkových bankových aktív v rámci jednotného mechanizmu dohľadu. Na Slovensku boli hodnotené tri najväčšie banky. Komplexné hodnotenie bánk sa vykonávalo od novembra 2013 a bolo rozdelené do dvoch častí: 1. hodnotenie kvality aktív a 2. záťažové testovanie. Samotnému hodnoteniu predchádzala prípravná fáza – hodnotenie rizík.

HODNOTENIE RIZÍK (SUPERVISORY RISK ASSESSMENT)

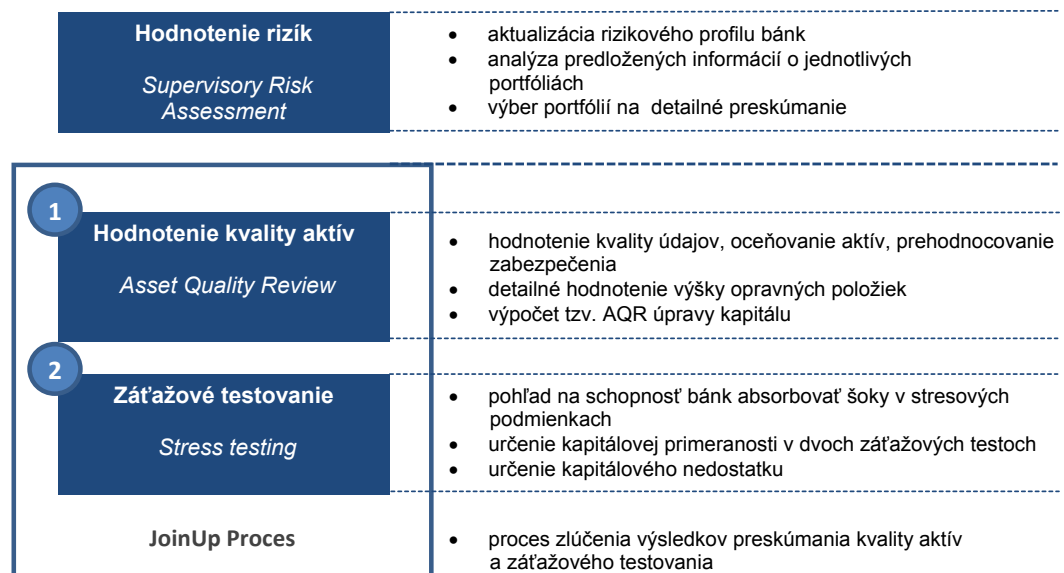
November 2014 – január 2015

Cieľom tejto fázy bolo aktualizovať rizikový profil každej banky z informácií, ktorými disponovali jednotlivé národné orgány dohľadu, a vybrať portfóliá na detailné hodnotenie. Rizikový profil bánk sa prehodnocoval komplexne, t. j. zohľadňovali sa všetky známe riziká, ktorým boli hodno-

tené banky vystavené. Informácie použité v tejto fáze vychádzali primárne z hodnotení bánk, ktoré každoročne vykonáva bankový dohľad.

Na účely výberu portfólií na detailné hodnotenie predložili banky informácie o jednotlivých portfóliách v presne definovanom formáte. Za každé portfólio sa sledovali vybrané rizikové ukazovatele (ako napríklad miera zlyhania, výška vytvorených opravných položiek, pomer krytia zlyhaných úverov, objem a kvalita zabezpečenia, rast expozícií a pod.). Na základe analýz, ktoré pripravili národné dohľady, sa následne v spolupráci s ECB určili portfóliá na detailné hodnotenia počas druhej fázy. Pravidlá výberu portfólií boli nastavené tak, aby bola v každej banke podrobne preverená väčšina pohľadávok z pohľadu ich objemu, ako aj veľkosti rizikovo vážených aktív (RWA). V bankách hodnotených na Slovensku bolo vybraných 16 portfólií, v rámci všetkých 130 hodnotených bánk bolo vybraných 800 portfólií.

Obrázok 1 Základné fázy komplexného hodnotenia bánk

HODNOTENIE KVALITY AKTÍV (ASSET QUALITY REVIEW - AQR)³

Január 2015 – august 2015

AQR bolo hodnotením presnosti účtovnej hodnoty aktív bánk k 31. decembru 2013 a slúžilo ako východiskový bod záťažového testu. AQR uskutočnila ECB a príslušné vnútroštátne orgány na základe jednotnej metodiky a harmonizovaných definícií. Hodnotenie svojím rozsahom nemalo obdobu. Predstavovalo dôkladnú kontrolu stavu bánk, ktoré budú podliehať priamemu dohľadu ECB. [2]

AQR bola najrozsiahlejšia a najnáročnejšia fáza komplexného hodnotenia bánk. Len priamo v bankách sa vykonávala štyri mesiace (marec – jún), celkovo však trvala 8 mesiacov. Začínala sa v januári po výbere portfólií a končila sa v auguste finálnym prepočtom vplyvu zistení na kapitálovú primeranosť bánk.

AQR bolo rozdelené do deviatich pracovných blokov (obr. 2). Zahŕňalo kvantitatívne časti (prepočet opravných položiek na individuálnych klientoch aj na celých portfóliách, oceňovanie kolaterálov, prepočet odhadovaných finančných tokov a pod.), ako aj kvalitatívne časti (kontrola vnútorných predpisov a ich súlad s účtovnými štandardmi a bankovou reguláciou, kontrola kvality údajov, kontrola procesov najmä v oblasti riadenia rizík a pod.).

Počas **hodnotenia procesov, vnútorných predpisov a účtovníctva** sa posudzoval súlad vnútorných predpisov so všeobecne záväznými predpismi a účtovnými štandardmi. Zistené potenciálne nedostatky sa v následných procesoch detailne posudzovali priamo v banke. Súčasne sa kontrolovalo implementovanie týchto predpisov do jednotlivých procesov a informačných systémov banky.

Príprava dátových súborov a kontrola integrity údajov bola založená na podrobných informáciách poskytnutých bankami pre všetky vybrané portfóliá. Na každom portfóliu bolo vykonaných 150 až 200 testov v závislosti od typu portfólia. Testy boli rozdelené do nasledujúcich kategórií:

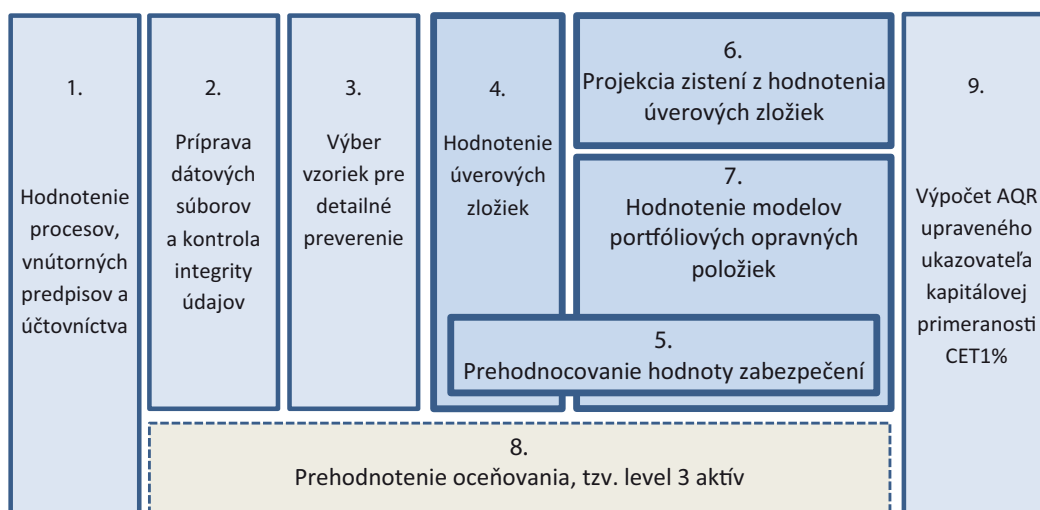
- rekonziličné kontroly medzi údajmi poskytnutými bankou a bankovými systémami;
- kontroly špecifické pre jednotlivé bunky/údaje (napríklad kontrola formátu, kontrola logickej správnosti informácie);
- medzibunkové kontroly (napríklad dátum zlyhania v prepojení na počet dní v omeškaní, kontrola správnosti identifikácie tzv. forborne expozícií⁴);
- kontroly integrity údajov v čase;
- kontroly rozdelenia údajov, hľadanie vychýlených pozorovaní a pod.

Súčasne sa overoval súlad údajov s údajmi, ktoré banky poskytujú národným orgánom dohľadu, a prebiehala kontrola správnosti segmentácie. Výsledky kontroly integrity údajov boli použité v procese výberu vzoriek (*sampling*). Pri zistení zásadných nedostatkov boli banky požiadané o prepracovanie údajov. Slovenské banky predložili údaje v takej kvalite, že ich prepracovanie nebolo potrebné. Táto skutočnosť pozitívnym spôsobom ovplyvnila realizáciu hodnotenia a dodržiavanie termínov definovaných ECB.

Úlohou časti **výber vzoriek pre detailné preverenie** bolo určenie konkrétnych úverových zložiek a klientov, ktorí boli následne premetom detailného hodnotenia. V portfóliách firemných klientov sa vyberali úverové zložky na úrovni klienta (t. j. prehodnocovali sa všetky úvery klienta), v portfóliách retailových klientov sa vyberali úverové zložky na úrovni jednotlivých pohľadávok banky voči klientovi (t. j. konkrétny úver klienta). Spolu

- ³ Proces hodnotenia kvality aktív je podrobne opísaný v dokumente *Asset quality review - Phase 2 Manual*, ktorý ECB zverejnila v marci 2014.
- ⁴ *Forborne exposure* – reštrukturalizovaný úver s odloženou splatnosťou.
- ⁵ Schéma uvádza základné časti AQR. Počas hodnotenia kvality aktív bol vykonaný aj proces výpočtu úpravy úverového ocenenia (*Credit Valuation Adjustment – CVA*), ktorý nie je v článku špecificky opísaný vzhľadom na relatívne nízky vplyv na celkové výsledky slovenských bánk.
- ⁶ *Majetok, ktorého reálna hodnota sa nedá určiť pomocou pozorovateľných skutočností, ako na príklad trhovými cenami. Sú zvyčajne veľmi nelikvidné a ich reálne hodnoty je možné určiť napríklad pomocou odhadov.*

Obrázok 2 Ilustratívna schéma AQR⁵

Poznámka:

Zvýraznené časti 4, 5, 6 a 7 mali najdôležitejší vplyv na výsledky komplexného hodnotenia po kvantitatívnej stránke. Časť 8 sa vzhľadom na nízky objem aktív tretej úrovne (level 3⁶) v slovenských bankách nerealizovala.

- 7 Definície nevýnosových expozícií (Non-Performing Exposures – NPE) boli harmonizované v rámci celej Európy. V niektorých prípadoch boli účtovné pojmy v rámci metodiky ECB doplnené dodatočnými prudenčnými konceptmi s cieľom zabezpečiť konzistentnosť a adekvátnu konzervatívnosť.
- 8 Common Equity Tier I – vlastný kapitál Tier I.
- 9 Hrubou korekciu sa rozumie korekcia bez zohľadnenia daňových povinností.

bolo v slovenských bankách vybraných cez 2000 vzoriek na detailné hodnotenie. Výber sa vykonal na základe presných inštrukcií ECB. Použité techniky výberu vzoriek boli nastavené tak, aby závery zistené na vybraných prípadoch neskresľovali informáciu o celom portfóliu a mohli sa v ďalšom procese projektovať na celé portfóliu.

Hodnotenie úverových zložiek (Credit File Review) predstavovalo jednu z najdôležitejších častí hodnotenia kvality aktív. Všetky vybrané úverové prípady zo vzorky sa detailne posudzovali priamo v bankách. Vzhľadom na vysoký počet vybraných vzoriek bol s každou bankou dohodnutý spôsob ich odovzdávania hodnotiacemu tímu, ako aj postupný spôsob spätného odovzdávania banke. Hodnotenie sa vykonávalo v dvoch blokoch. V prvom sa hodnotili tzv. prioritní dlžníci (najväčšie a najrizikovejšie expozície), v druhom ostatní dlžníci. V slovenských bankách bolo reálne prehodnotených o 50 vzoriek viac, ako ich bolo vybraných. Bolo to spôsobené rôznymi faktormi, ktoré musel hodnotiaci tím zohľadňovať (napríklad ak mal klient v čase hodnotenia celý úver splatený alebo ak v čase hodnotenia už nebol klientom banky a podobne). V týchto špecifických prípadoch došlo k nahradeniu vybraného prípadu z tzv. rezervnej vzorky.

Súčasne s hodnotením úverových zložiek prebiehalo **prehodnocovanie hodnoty zabezpečení**, ktorými banky zmierňovali kreditné riziko. Na prehodnocovanie hodnoty zabezpečení sa v hypotekárnych retailových portfóliách používal model založený na štatistických údajoch. V prípade firemných klientov bola hodnota zabezpečenia preverená detailným individuálnym prehodnotením.

Výsledkom hodnotenia každého úverového prípadu zo vzorky bolo posúdenie správnosti tvorby opravnej položky na krytie rizika zohľadnením prehodnotenej hodnoty zabezpečenia. Pre potreby kontroly modelov portfóliových opravných položiek sa na každom preverovanom prípade

sledovala správnosť identifikácie nevýnosových úverov a definície zlyhania⁷.

Výsledky získané počas hodnotenia úverových zložiek sa v rámci časti **projekcia zistení z hodnotenia úverových zložiek** projektovali na celé portfóliu.

Ďalšou technicky náročnou časťou bolo **hodnotenie modelov portfóliových opravných položiek**. Manuál AQR definoval dva rôzne prístupy. Jeden pre retailové portfóliá, druhý pre portfóliá firemných klientov. Prakticky išlo o model očakávanej straty založený na odhade pravdepodobnosti zlyhania, straty v prípade zlyhania a na kreditnom konverznom faktore. Pri kalibrácii týchto parametrov sa zohľadňovali aj zlyhania zistené a projektované v predchádzajúcich častiach hodnotenia a informácie zistené počas prehodnocovania hodnoty zabezpečení.

Dôležitým výstupom hodnotenia kvality aktív bol údaj o úprave kapitálovej primeranosti. Úprava kapitálu zohľadňovala zistené rozdiely v opravných položkách banky voči opravným položkám, ktoré boli určené procesom hodnotenia kvality aktív. Celý tento výpočet bol vykonaný v poslednej časti hodnotenia kvality aktív – **výpočet AQR upraveného ukazovateľa kapitálovej primeranosti CET1%**⁸. Výsledok tzv. hrubej korekcie⁹ za jednotlivé krajiny je zobrazený na grafe č. 1 modrým stĺpcovým grafom.

Výsledok AQR určený v absolútnej hodnote bol následne prepočítaný do relatívnej podoby vo vzťahu k hodnote rizikovo vážených aktív. V bankách hodnotených na Slovensku bola táto úprava do výšky 1 %, čo je vzhľadom na ich kapitálovú primeranosť (CET1 % na úrovni 15 % až 21 %) výborný výsledok. Tento výsledok je zobrazený v grafe č. 1 červenou čiarou.

Hodnotenie kvality aktív bol náročný proces nielen pre hodnotiaci tím, ale aj pre samotné banky. Vzhľadom na veľkosť preverovanej vzorky a časovú náročnosť celého procesu museli banky predkladať požadované informácie vo veľmi krátkom čase a vo veľmi dobrej kvalite. Súčasne však banky nemali informáciu o priebežných výsledkoch. Počas hodnotiaceho procesu sa im mohli oznamovať iba čiastkové informácie definované ECB, aj to iba pri významných preverovaných prípadoch.

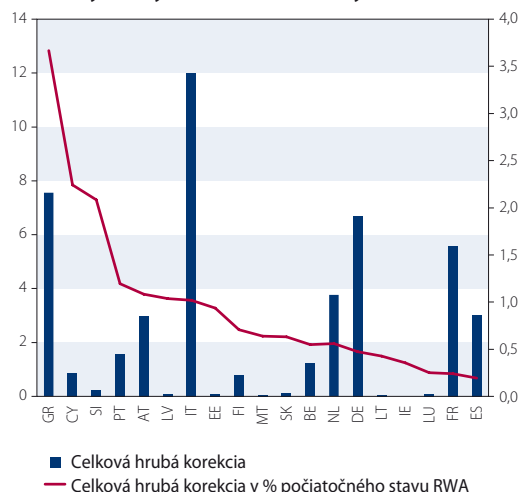
ZÁŤAŽOVÉ TESTOVANIE

Júl 2015 – október 2015

Záťažové testovanie predstavovalo výhľadové posúdenie odolnosti solventnosti bánk v dvoch hypotetických scenároch, pričom sa zároveň zohľadnili výsledky AQR. Cieľom záťažového testovania bolo zistiť pripravenosť bánk čeliť hypotetickému vývoju ekonomiky v dvoch záťažových scenároch – základnom a nepriaznivom. Informácie/zistenia z prehodnotenia kvality aktív vstupovali do záťažových testov.

Záťažový test nie je predpoveďou budúceho vývoja, ale prudenciálne hodnotenie schopnosti bánk vyrovnáť sa so zhoršenými ekonomickými podmienkami. V rámci záťažového testu boli ban-

Graf 1 Výsledky hodnotenia kvality aktív (AQR) [2]

Zdroj: Súhrnná správa z komplexného hodnotenia – október 2014, ECB.

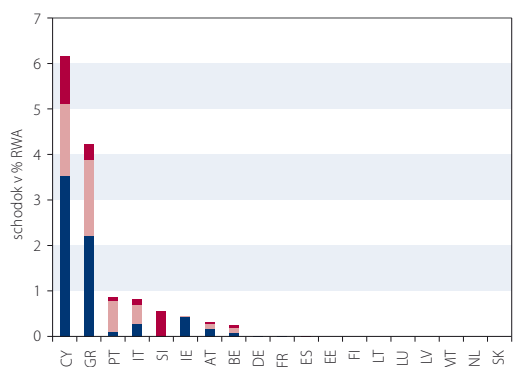
kové projekcie podrobené centrálnou definovaným požiadavkám s cieľom zabezpečiť adekvátnu konzervatívnu a spoľahlivú výsledky. Platil napríklad predpoklad, že súvahy zostanú počas horizontu záťažového testu konštantné, pokiaľ ide o celkový objem expozícií, štruktúru splatností a zloženie produktov (t. j. predpoklad statickej súvahy) [2].

Vplyvy záťažových testov na jednotlivé posudzované ukazovatele vypočítané hodnotenými bankami sa porovnávali s centrálnym modelom ECB. Všetky dôležité odchýlky sa prerokovali s bankami, analyzovali hodnotiacim tímom NBS a prediskutovali s ECB. V prípade nedostatočného zdôvodnenia rozdielov bol použitý konzervatívnejší výsledok.

PROCES VÝPOČTU ZÁVEREČNÝCH VÝSLEDKOV – JOINUP

Úlohou tohto procesu bolo zlúčiť výsledky AQR a záťažového testovania. Výsledkom je ukazovateľ kapitálovej primeranosti vo forme CET1% v rokoch 2014, 2015 a 2016 pre oba záťažové scenáre. Sledovali sa dva limity kapitálovej primeranosti;

Graf 2 Výsledky komplexného hodnotenia bánk vo forme identifikovaných kapitálových nedostatkov v jednotlivých krajinách (schodok v mlrd. EUR) [2]

- Schodok vrátane korekcie východiskového stavu v dôsledku AQR, po zohľadnení nových informácií o výnosnosti aktív z AQR v projekciách záťažového testu
- Schodok vrátane korekcie východiskového stavu v dôsledku AQR
- Schodok na základe záťažového testu uskutočneného bankami a overeného v rámci kontroly kvality zo strany NCA a ECB

Zdroj: Súhrnná správa z komplexného hodnotenia – október 2014, ECB.

konkrétne 8 % pre základný scenár a 5,5 % pre nepriaznivý scenár. Pre banky nespĺňajúce tieto limity bola určená výška kapitálu potrebného na doplnenie, tzv. *capital shortfall*. Výsledky bánk hodnotených na Slovensku sú vysoko nad definovanými limitmi.

Výška kapitálového nedostatku vo forme percenta rizikovo vážených aktív (RWA) je znázornená na grafe č. 2.

ZÁVER

Realizácia komplexného hodnotenia bánk si vyžiadala mimoriadne úsilie zo strany všetkých zúčastnených. Bola náročnou úlohou pre ECB a Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA), ktoré na centrálnej úrovni riadili a nastavovali celý proces. Na národnej úrovni bola náročnou úlohou pre národné orgány dohľadu aj pre samotné banky. Komplexné hodnotenie bolo nastavené obozretne a uvažovalo s predpokladmi, ktoré v referenčnom dátume 31. 12. 2013 ešte neboli záväzné, aplikovali sa však do bankovej regulácie v priebehu roka 2014, čím sa zabezpečilo zrealizovanie výsledkov podľa pravidiel platných v čase ich zverejnenia. Okrem základných sledovaných informácií o úprave kapitálu sa sledovali aj kvalitatívne faktory o nastavení procesov, informačných systémov, o prístupoch k oceňovaniu zabezpečení, určení ratingu klienta a podobne. Svojou povahou a rozsahom možno komplexné hodnotenie považovať za bezprecedentný proces. Komplexné hodnotenie sa vykonalo v spolupráci s externými odborníkmi, čím bola zabezpečená jeho nezávislosť. Všetky výsledky priebežne predkladané hodnotiacimi tímami prešli viacúrovňovou detailnou analýzou kvality jednak na úrovni každej banky a jednak centrálnou na úrovni každého štátu a na úrovni ECB. Národné orgány dohľadu, ako aj samotná ECB získali veľmi cenné a detailné údaje nielen o kapitálovej primeranosti bánk, ale aj o kvalite jednotlivých portfólií, produktov a systémov. Slovenské banky potvrdili svoju silnú kapitálovú pozíciu a stabilitu. Ich výsledky patria medzi najlepšie v rámci všetkých hodnotených bánk. Bankový dohľad Národnej banky Slovenska i hodnotené banky získali nové poznatky a skúsenosti a hodnotenie bolo dobrou prípravnou fázou pre fungovanie bankového dohľadu v rámci jednotného mechanizmu dohľadu.

Literatúra:

1. Asset quality review - Phase 2 Manual <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/assetqualityreviewphase2manual201403en.pdf>
2. Súhrnná správa z komplexného hodnotenia, Európska centrálna banka, október 2014. <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/aggregate-report-on-the-comprehensive-assessment-exsum201410.sk.pdf>